

we w planie wieże. Już w XV wieku koło zamku funkcjonował użytkowy ogród (warzywny) lub sad.

Faza II – XVI w.–początek XVII w.

Schickfuss podaje, że stary książęcy zamek jest ciasny i potrzebuje niezbędnego remontu²⁰. W pierwszej połowie XVII wieku prowadzono na zamku intensywne prace budowlane. Potrzeby zmieniały się w związku z trwającą wojną trzydziestoletnią. Podzamcze zostało zburzone mniej więcej w latach 1607- 1634. Jeszcze w 1638 roku rozpatrywano sprawę wzmocnienia zamku w związku z zagrożeniem tureckim²¹.

Faza III – XVIII – XIX w.

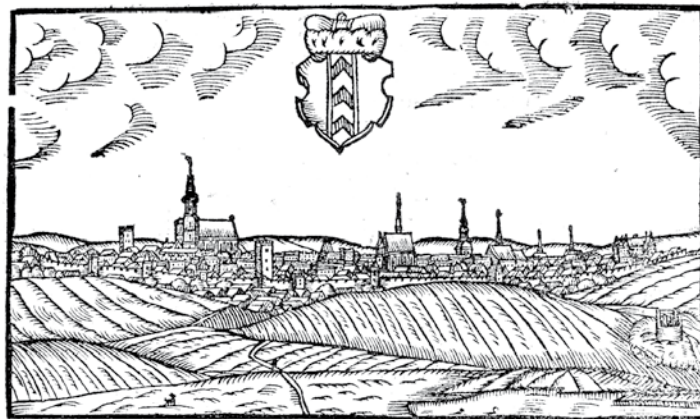
W pierwszej połowie XIX wieku ogród kwiatowy i sad rozciągały się na miejscach dawnych wałów. Zamek nie funkcjonował już jako rezydencja, ale do 1848 roku funkcjonowały tu patrymonialne urzędy księstwa opawskiego. Nie istniały już wówczas elementy stylu renesansowego. Z powodu budowy opawskiego gimnazjum uznano, że zamek wstrzymuje budowlany rozwój miasta w tym miejscu. W 1890 roku państwo i miasto kupili od Lichtensteinów obszar dawnego zamku i w 1892 roku go zburzono²².

Z uwagi na fakt, że zamek nie zachował się nie można ustalić jego faz budowlanych na podstawie badań architektonicznych. Być może w miejscu jego położenia zachowały się jakieś pozostałości murów fundamentowych, jednakże dotychczas nikt nie podjął się ich poszukiwania.

• Ikonografia zamku opawskiego

W związku z tym, że stary zamek opawski nie istnieje, o jego założeniu i architekturze świadczą wyłącznie przekazy ikonograficzne. Najstarszym widokiem Opawy, a jednocześnie zamku jest drzeworyt Johanna Willenbergera z 1593 roku²³, który ukazuje zamek od południa czy południowego zachodu. Budowla została ukazana w zupełnie odmienny sposób, gdyż sprawia wrażenie wyższej niż na późniejszych rycinach. Na grafice widoczne są co prawda tylko dwie kondygnacje ale zostały wyciągnięte ponad otaczającą zabudowę, tak, że sprawia wrażenie budowli wyższej, niż był w rzeczywistości. Raczej należy wykluczyć, że w okresie renesansu zmniejszono ilość kondygnacji.

Była to wówczas budowla trójskrzydłowa, nakryta dwuspadowymi dachami. Boczne skrzydła zakończone były trójkątnymi szczytami, z tym, że lewe na rysunku miało podwójny szczyt, co może nasuwać przypuszczenie, że było to główne skrzydło o dwóch traktach, a z tego wynika, że z kolei skrzydło północno – zachodnie z brama zostało wzniesione w czasie renesansowej przebudowy.

Zamek i miasto Opawa na najstarszej znanej wędruce z 1592 roku autorstwa J. Willenbergera, opublikowanej w „Zwierciadło sławnego Margrabstwa Morawskiego”, dzieła polskiego heraldyka Bartośza Paprockiego. Pełny oryginalny tytuł brzmi: „Zrdtdlo slawneho Margkrabstwij Morawskoho : w kteremz geden kazdy Staw, danost, wzactnost, y powinest sawu uhleda... Skrzs Bartholomege Paprockeho z Glogol a Ppropcke Woly [Jazykem, a e czesky prelozena skiz e Janna Wodicku]. Wytissteno w Olomaucy, 1593. (wydano w Olomuńcu w 1593 roku). Zamek widzimy jako pierwszą budowlę z prawej.

Jednym z najstarszych przekazów ikonograficznych jest obraz olejny namalowany w 1689 roku ukazujący całe miasto z lotu ptaka od strony północno-zachodniej²⁴.

W północno-wschodnim narożniku miasta wznosił się zamek o bardzo regularnym kształcie, zbudowany na rzucie prostokąta jako dwukondygnacyjny z dziedzińcem wewnętrznym zamkniętym czterema skrzydłami wokół prostokątnego dziedzińca. Główny wjazd do zamku stanowiła dość obszerna brama zamknięta łukiem półkolistym. Zamek oddzielony był od miasta fosą wypełnioną wodą, ponad którą rozpięty był drewniany most. Płaska struktura budowli na rysunku świadczy o tym, że nie mogła to być budowla murowana. Parter i piętro zamku oddzielone były wyraźnym gzymsem, a w elewacjach rozmieszczone były symetrycznie prostokątne okna (we wschodniej cztery osie, w południowej osiem osi, przy czym w trzeciej osi od zachodu umieszczona była wspomniana brama). Na piętrze elewacji północnej przy zachodnim narożniku zamku znajdował się wykusz o dwóch oknach. Druga kondygnacja zamku zwieńczona była gzymsem koronującym zakończonym renesansową attyką, za którą znajdował się pogrążony dach. Attyka wzniesiona była z elementów półkolistych o różnej wielkości. Główną budowlą zamku według obrazu było skrzydło północne, a więc w krótszej elewacji zamku, natomiast było ono najszerze na co wskazuje podwójny, dwuspadowy dach. Był to budynek dwutraktowy, natomiast pozostałe skrzydła były jednotraktowe.

Istniejąca fotografia z lat 80. XIX wieku²⁵ pokazuje niezmienny stan zachodniej elewacji, co do ilości osi okiennych i umiejscowienia bramy wjazdowej do zamku. Wątpliwości budzi natomiast widok elewacji północno-wschodniej, która jak wynika z późniejszych przekazów była znacznie dłuższa. Na akwareli z 1813 roku²⁶ elewacja południo-

„Opawa z lotu ptaka z północnego wschodu”. Obraz olejny, tzw. obraz ogniowy Opawy, przedstawia miasto z jego murami, przedmieściami i okolicą z lotu ptaka. Obraz datowany jest na ok. 1689 r. Zamek widzimy w lewym dolnym bastionie. (Oryginał obrazu znajduje się w Muzeum Śląskim w Opawie /Sleské zemské muzeum w Opava).

²⁴ Kalus J., Müller K., Žáček R., dz. cyt. – ilustracja przed stroną tytułową

²⁵ tamże, str. 180

²⁶ tamże, str. 13